



UiO  **Institutt for spesialpedagogikk**
Det utdanningsvitenskapelige fakultet

Sosial ulikhet – Betydning av barnehage og skole

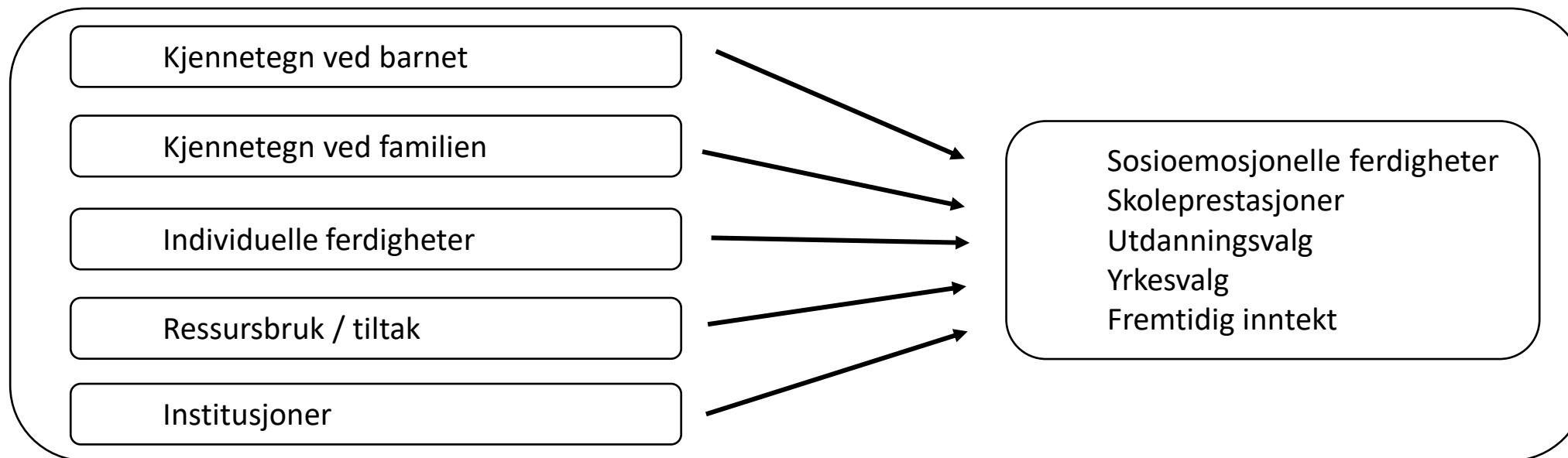
Astrid Marie Jorde Sandsør



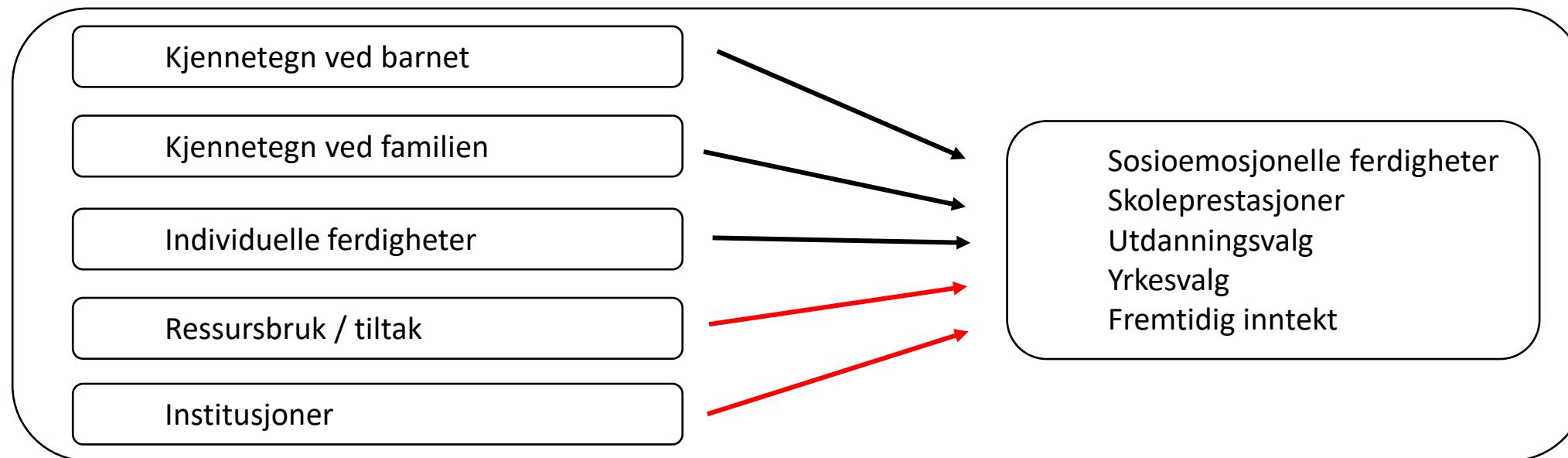
I dag

- Barnehager
 - Historisk utvikling
 - Mekanismer
 - Hvordan kan vi forske?
 - Hva viser forskningen?
 - Skole
 - Mekanismer
 - Hva viser forskningen?
- Slides fra SPED 4010, (Zachrisson 2020)
 - Forskningsfrokost: Hva funker i kampen mot barnefattigdom? (Sandsør, 10. desember 2020)
 - Utdanningsøkonomi (Forelesning, Sandsør 2020)

Hva påvirker barnas fremtidige utfall?



Hva kan vi påvirke gjennom policy?



Ressurbruk / Tiltak

- Tidlig innsats?
- Flere lærere?
- Mindre klasser?
- Bedre lærere?
- Bedre skolefasiliteter?

Institusjoner

- Endre lærerplaner?
- Organisering av undervisning?
- Størrelse på skolen?
- Størrelse på kommunen/fylkeskommunen?
- Opptakssystem til VGS og høyere utdanning?

Ressurbruk / Tiltak

- Tidlig innsats?
- Flere lærere?
- Mindre klasser?
- Bedre lærere?
- Bedre skolefasiliteter?

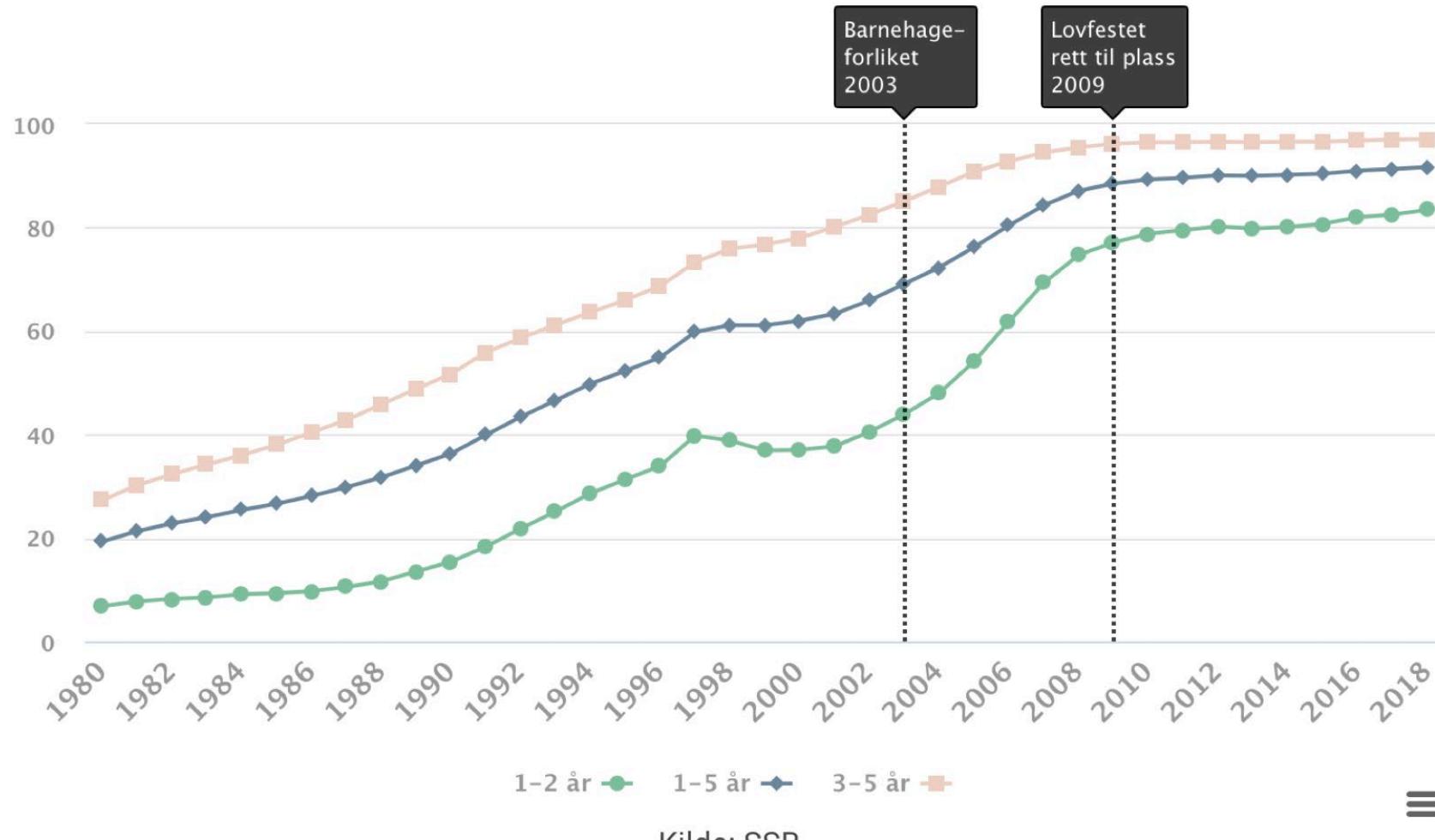
43.8 mrd kr

Forsvarsbudsjettet 2015

48.1 mrd kr

Barnehagebudsjettet 2015

Andel barn som går i barnehage - historisk utvikling



Barnehagens fremvekst

- 1800-tallet
 - Barneasyl (1830)
 - Fröbelske barnehager (1870)



Asylet var både et sted for undervisning og oppdragelse og et varmt, trygt oppholdssted med matservering, kroppsvask samt klær og sko til de som trengte det. (NOU 2012:1)

Asylet var både et sted for undervisning og oppdragelse og et varmt, trygt oppholdssted med matservering, kroppsvask samt klær og sko til de som trengte det. (NOU 2012:1)

Barnehagen, div. lover og forskrifter, 1947-54

- Vektlegge omsorg og lek
- I samarbeid med foreldre fremme barns utvikling
- Særlig vekt på trivsel og trygghet
- Max 8 barn <3 år pr avdeling
- Max 15 barn 3-5 år
- Max 18 barn 5-7 år
- Journal om hvert barn

Barnehageloven 1975

- Pedagogisk tilbud
- Pedagoger i barnehagene
- Sosialpolitisk virkemiddel
- Sosialt hjelpetiltak
- Universell
- Prioritere utsatte grupper
- Foreldres behov
- Barns behov
- Samfunnet som helhet



Barnehagelovene 1995/2005, Barnehageforliket 2003

- Pedagogisk leder i avdelingen
- 7-9 barn <3år
- 14-18 barn >3år
- Rammeplan – innhold i barnehagen
- Maxpris foreldrebetaling (2006)
- Øket utbygging



Ny barnehagelov 2018

- Pedagognorm (1:7 <3år, 1:14 3 år+)
- Bemanningsnorm (1:3 <3år, 1:6 3+)
- Språkkrav
- Samarbeid om overgang til skole
- Opplysningsplikt til barnevernet
- Ny veileder om spesialpedagogisk hjelp i bhg
 - <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-behov/spesialpedagogisk-hjelp/Spesialpedagogisk-hjelp>



Barnehagen i dag

- Rett til plass fra ett år
- Max betaling kr 3230,-
 - 30% reduksjon barn 2, 50% reduksjon barn 3+
 - Hvis maksprisen er høyere enn 6 prosent av samlet inntekt får du redusert pris.
- Gratis kjernetid for barn fra lavinntektsfamilier
 - 1. august 2021: inntektsgrensen 583 650 kroner.
- Ny rammeplan
 - lek
 - språk
 - barns medvirkning
 - fra «bør» til «skal»
 - under evaluering

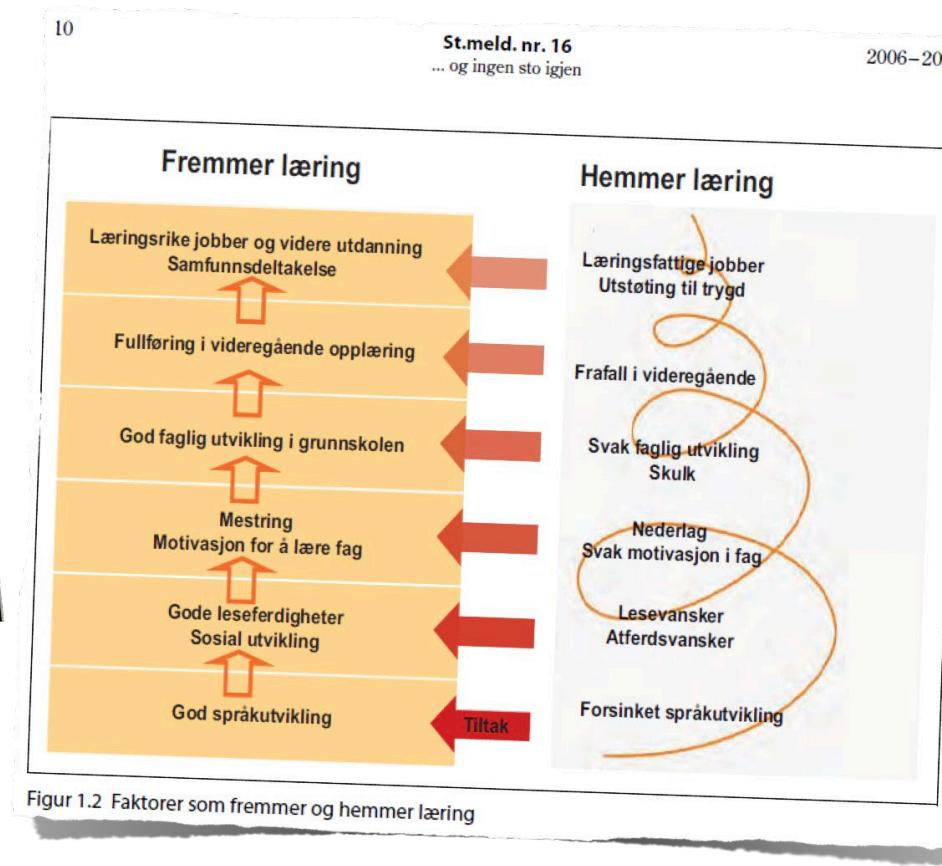
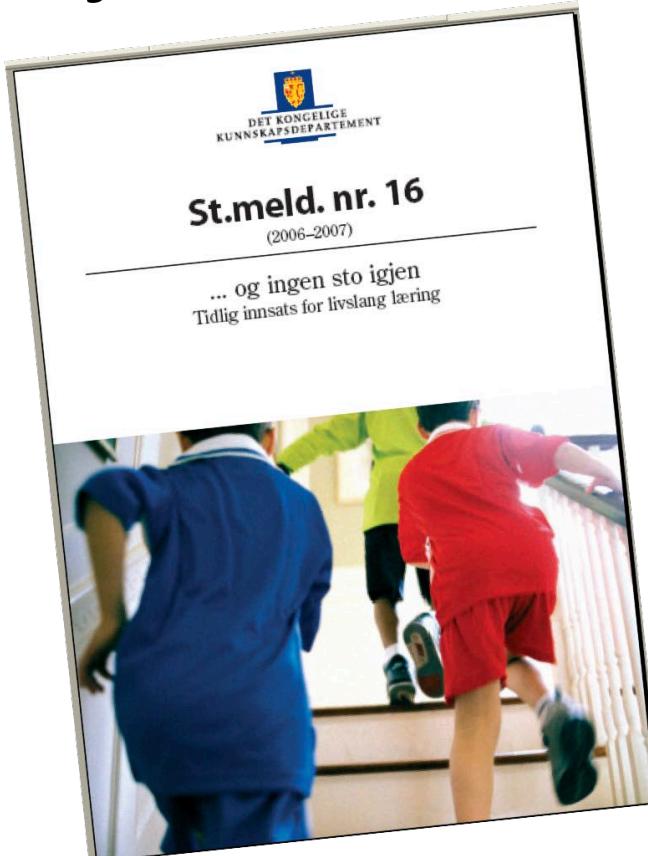


Barnehagen i velferdspolitisk kontekst

- Fri helsehjelp
- Svangerskap/fødsel
- Betalt 10/12 måneder permisjon
- Korte arbeidsdager
- Lange ferier
- Barnetrygd/overføringer
- Kontantstøtte



Intensjonen med barnehage



Innholdet i barnehagen (Kvalitet)

- Strukturkvalitet (alt som reguleres)
 - Personale, gruppestørrelse etc
- Prosesskvalitet
 - Samspill
 - Instruksjon
- Struktur->prosess->utfall
- Struktur kan måles i registerdata
- Prosesst måles med observasjon
 - ITERS/ECERS CLASS m.m.

Effekter av barnehage

- Effekten av å gå i barnehage
- Effekten av å starte i barnehage i ung alder
- Effekten av hvor mye man går i barnehage
- Effekten av innholdet i barnehage
- Effekten av hvem man går i barnehage med

Effekter av barnehage

- Positive?
 - Bedrer kognitive ferdigheter?
 - Bedrer sosiale ferdigheter?
 - Langtidskonsekvenser?
- Negative?
 - Øker risiko for atferdsvansker?
 - Tidlig start & mye tid

Negative konsekvenser?



Link Found Between Behavioral Problems and Time in Child Care

By SHERYL GAY STOLBERG

Published: April 19, 2001

WASHINGTON, April 18 — Researchers conducting the largest long-term study of child care in the United States said today that they had found that children who spend most of their time in child care are three times as likely to exhibit behavioral problems in kindergarten as those who are cared for primarily by their mothers.

FACEBOOK

TWITTER

GOOGLE+

E-MAIL

SHARE

Negative konsekvenser?



Hvorfor kan det være skadelig?

- Separasjon fra mor / brudd på tilknytning
- Nye voksne – mer utrygg
- Mange barn – mer stress

Hvordan kan vi finne det ut?

(en liten smakebit på forskningsdesign)

Er det bra å gå i barnehagen?

Fører barnehagedeltakelse til at barnet lærer mer?

Det perfekte eksperiment



Hva er effekten på barnets læring av at barnet har gått i barnehage?

Fører barnehagedeltakelse til at barnet lærer mer?



Det perfekte eksperiment



Hva er effekten på barnets læring av at barnet har gått i barnehage?

Fører barnehagedeltakelse til at barnet lærer mer?



Det perfekte eksperiment



Fører barnehagedeltakelse til at barnet lærer mer?



Vi kan aldri observer samme person samtidig i barnehage og ikke i barnehage: Vi kan aldri observere det kontrafaktiske

Effekter av barnehage

- Eksperimentelle studier
 - Gi noen barnehagertilbud (f.eks. gjøre det gratis) og andre ikke
 - Gi noen spesifikke tilbud i barnehagen (f.eks. pedagogisk program) og andre ikke
- Kvasi-eksperimentelle studier
 - Utnytte en tilfeldighet i hvem som går i barnehage
 - Utnytte en tilfeldighet i hva som skjer i barnehagen
 - Utnytte variasjon mellom søsken eller over tid
- Korrelasjonsstudier
 - Sannsynliggjøre at barnehage er årsaken

Effekter av å gå i barnehage

- **Barnehageutvidelse på 1970-tallet** (Havnes & Mogstad 2011a, 2011b, 2015)
 - Påvirket ikke mors arbeidstilbud – barn flyttet fra uformell til formell pass
 - Positiv effekt på barnas utdannings- og arbeidsutfall, særlig for barn fra lavinntektsfamilier
- **Barnehageutvidelse på 2000-tallet** (Dearing, Zachrisson, Mykletun & Toppelberg 2018;
Andresen & Havnes 2019)
 - Yngre barn inn i barnehagen – mors arbeidstilbud økte
 - Positiv effekt på språkutvikling, særlig for barn fra lavinntektsfamilier

Effekter av å gå i barnehage

- **Barnehage for 1-2 åringer** (Drange & Havnes 2019)
 - Lotteribasert opptak i Oslo – tilfeldig hvem som fikk plass
 - Positiv effekt på kartleggingsprøver, særlig for familier med lav inntekt og lav utdanning
- **Gratis kjernetid i barnehage** for bydeler med høy innvanderandel (Drange & Telle, 2015, 2017)
 - Flere barn med innvanderbakgrunn begynte i barnehagen
 - Ingen effekt på foreldrenes utfall, positiv effekt på barnas kortsiktige og langsiktige utdanningsutfall

Barnehagedeltakelse ser ut til å bedre utfall for barn fra lavinntektsfamilier

Barnehagedeltakelse og familieinntekt

- MoBa (n=75,271)/ca. 18,000 søsken
- Spørreskjema til mor
- Språkutvikling 36 mnd
- Barnehage – 18 mnd

AERA Open
January-March 2018, Vol. 4, No. 1, pp. 1–16
DOI: 10.1177/2332858418756598
© The Author(s) 2018. <http://journals.sagepub.com/home/ero>

Estimating the Consequences of Norway’s National Scale-Up of Early Childhood Education and Care (Beginning in Infancy) for Early Language Skills

Eric Dearing

Boston College

Norwegian Center for Child Behavioral Development

Henrik Daae Zachrisson

Norwegian Center for Child Behavioral Development

University of Oslo

Arnstein Mykletun

University of Tromsø

Norwegian Institute of Public Health

Haukeland University Hospital

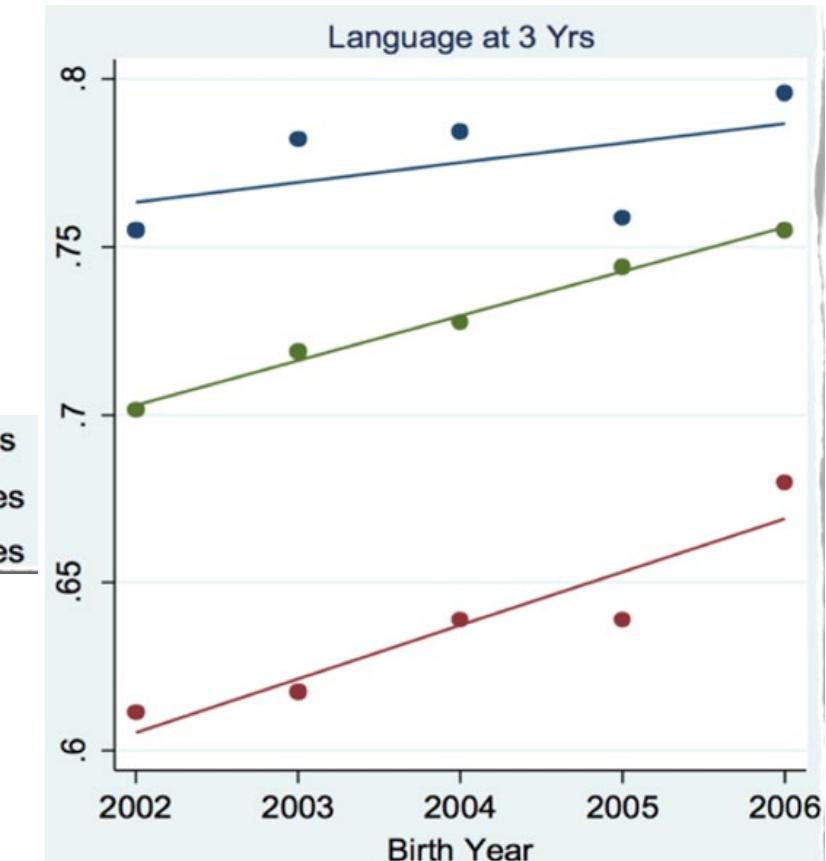
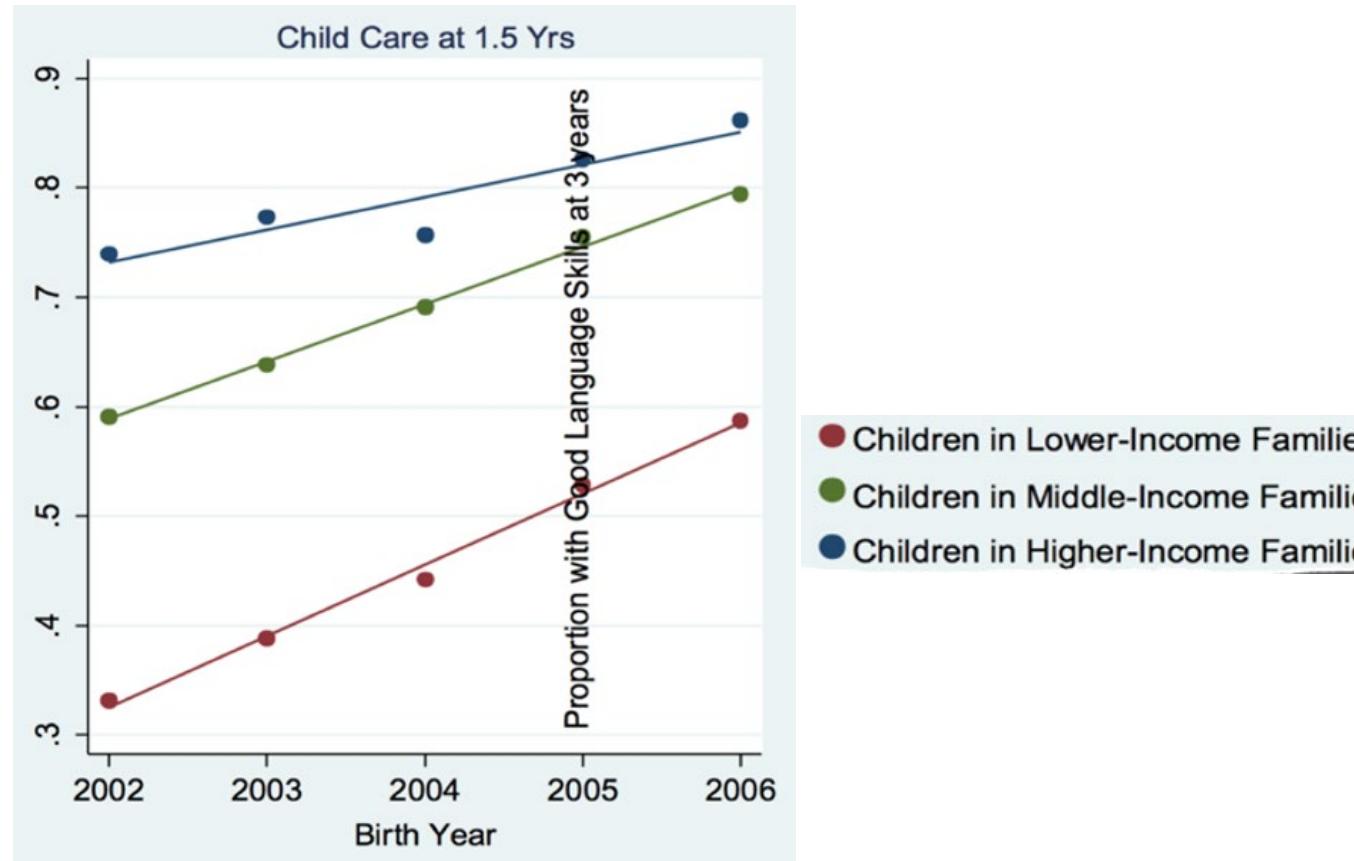
Nordland Hospital Trust

Claudio O. Toppelberg

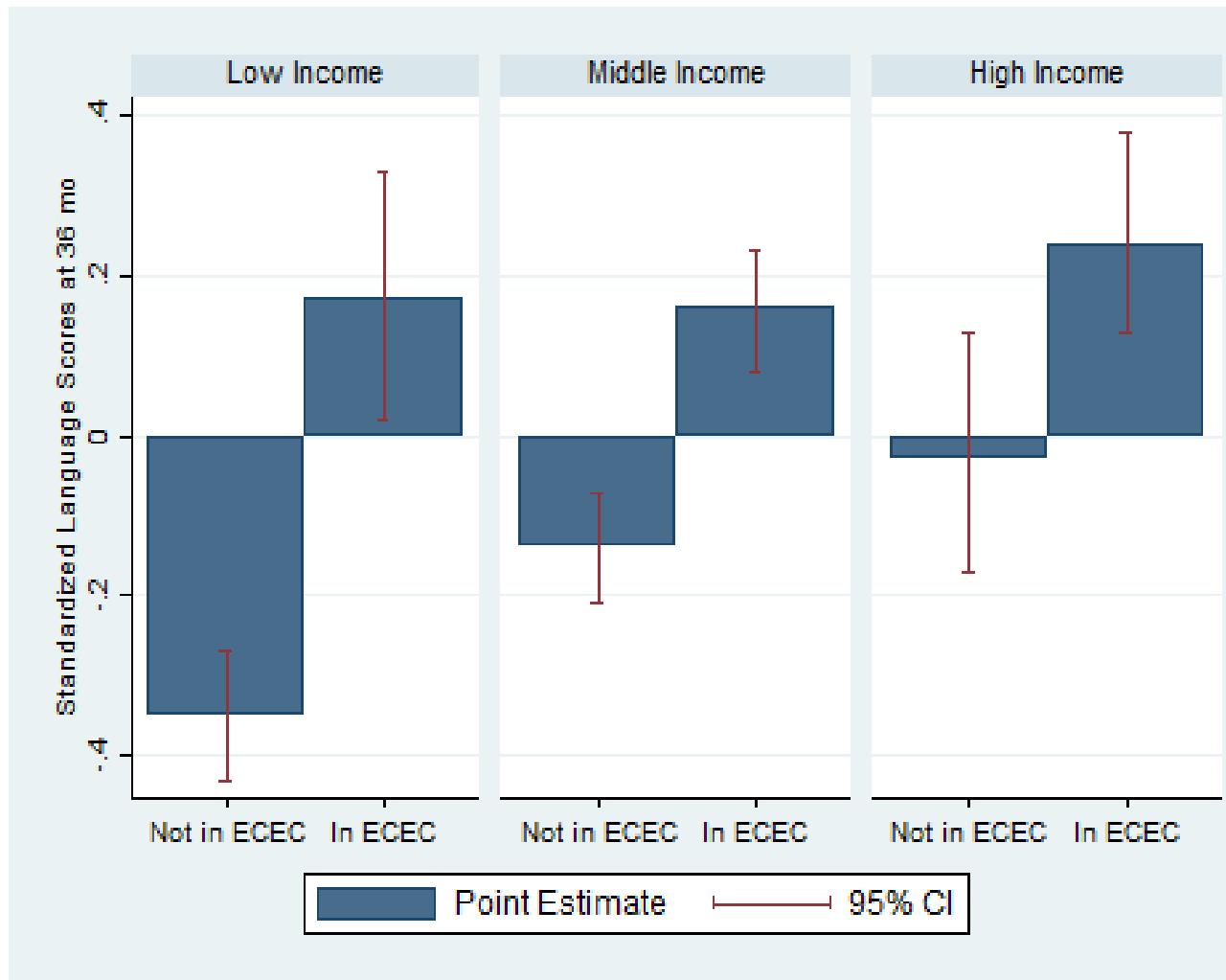
Judge Baker Children’s Center

Harvard Medical School

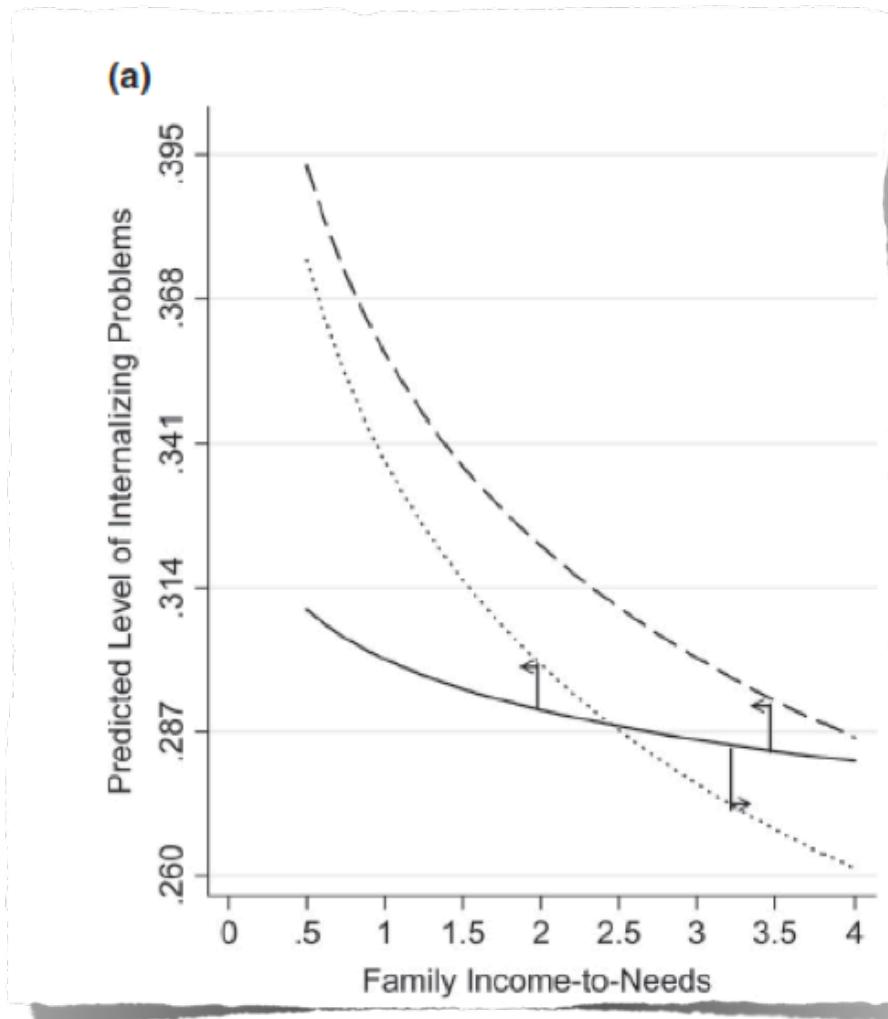
Barnehagedeltakelse og familieinntekt



Barnehagedeltakelse og familieinntekt



Barnehagedeltakelse og familieinntekt



CHILD DEVELOPMENT

Child Development, March/April 2015, Volume 86, Number 2, Pages 425–440



Family Income Dynamics, Early Childhood Education and Care, and Early Child Behavior Problems in Norway

Henrik D. Zachrisson

Norwegian Institute of Public Health and The Norwegian Center for Child Behavioral Development

Eric Dearing

Boston College and The Norwegian Center for Child Behavioral Development

- Home Care
- Family/Unqualified Care
- Center Care

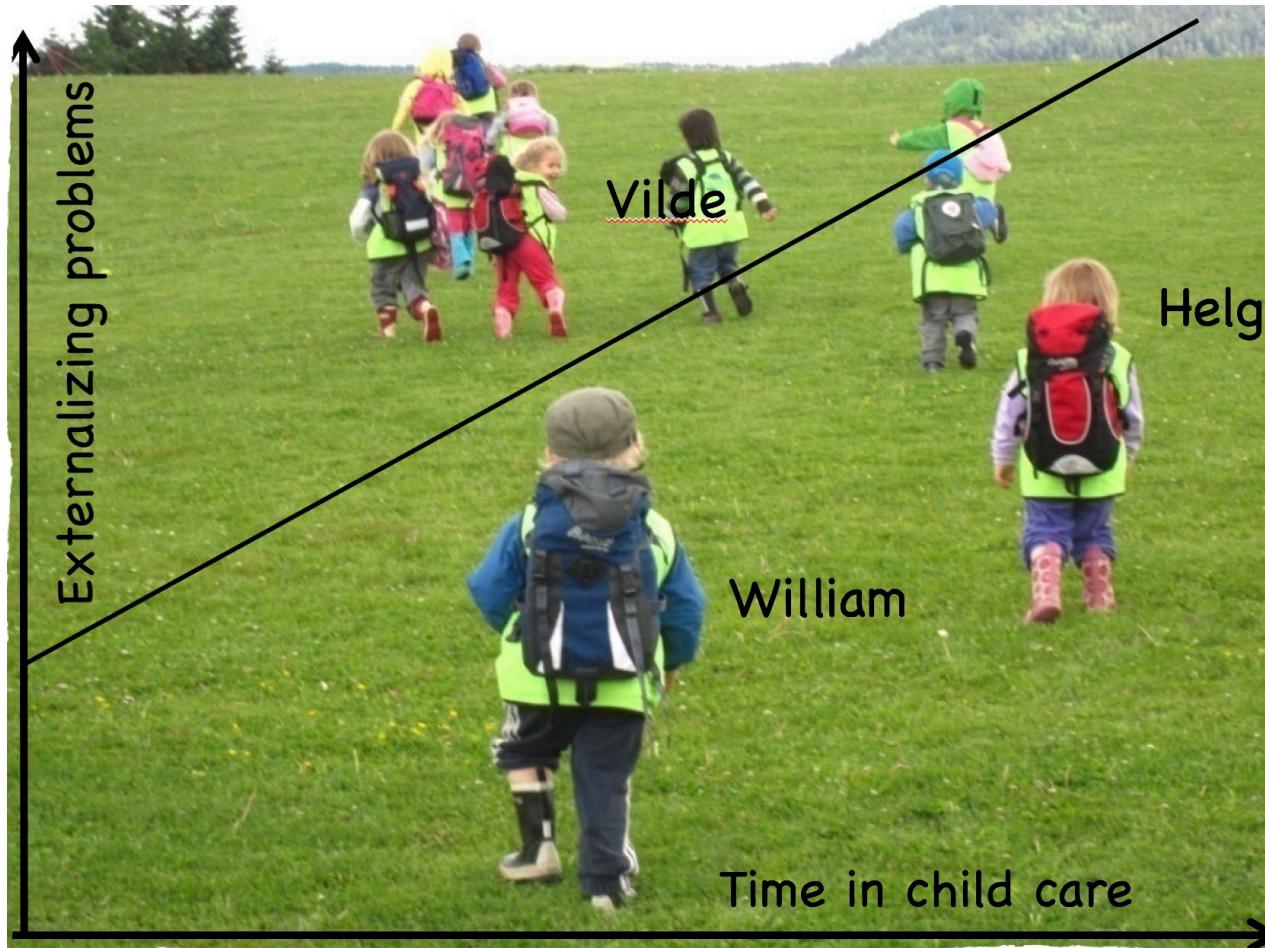
Tilknytning og tidlig start

- Gamle studier
 - Tidlig start = uthygg tilknytning
- Stor studie I (USA)
 - Ingen sammenheng ved 18 og 36 mnd
 - Med mindre barnehagekvalitet er dårlig og mor er lite sensitiv
- Stor studie II (Israel)
 - Meget dårlig barnehagekvalitet = uthygg tilknytning
 - Men: 3:1 barn/voksen = ingen sammenheng

Tilknytning og tidlig start

- Liten studie (Tyskland) – start ca 1 år
- Ingen kontrollgruppe
- Tilknytning endrer seg – begge veier
- Lang innkjøring = mer trygg

Tidlig/mye barnehage og aggressjon/utagering



Tidlig/mye barnehage og aggressjon/utagering

- Seleksjonsproblem!
- Mulige løsninger:
 - Tilfeldig variasjon i når man starter i barnehage (hovedopptaket)
 - Variasjon mellom søskjen i hvor mye de går i barnehage
 - Variasjon i barnehagebruk over tid for samme barn
 - Tilfeldig variasjon

Tid i barnehage og aggressjon

- MoBa (n=75,271)/ca 18,000 søsker
- Spørreskjema til mor
- Eksternaliserende atferd, 18 og 36 mnd
- Barnehage - Timer pr uke, 18 og 36 mnd

CHILD DEVELOPMENT



Child Development, xxxx 2013, Volume 00, Number 0, Pages 1-19

Little Evidence That Time in Child Care Causes Externalizing Problems During Early Childhood in Norway

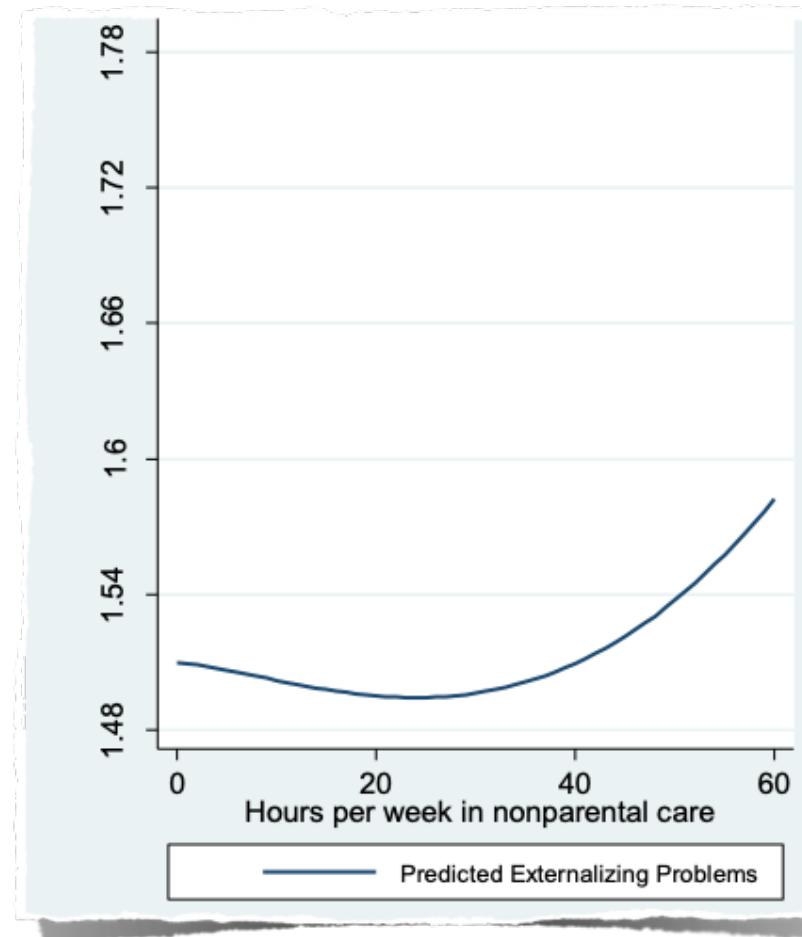
Henrik D. Zachrisson
*Norwegian Institute of Public Health
and The Norwegian Center for Child
Behavioral Development*

Eric Dearing
Boston College

Ratib Lekhal
Norwegian Institute of Public Health

Claudio O. Toppelberg
*Harvard Medical School and
Judge Baker Children's Center*

Resultat – sammenligning ulike barn



Tredjevariabler/reversert kausalitet?

Sammenligne søskene



Tredjevariabler/reversert kausalitet?

Sammenligne med seg selv

Endring – uttagering



Endring – tid i barnehage

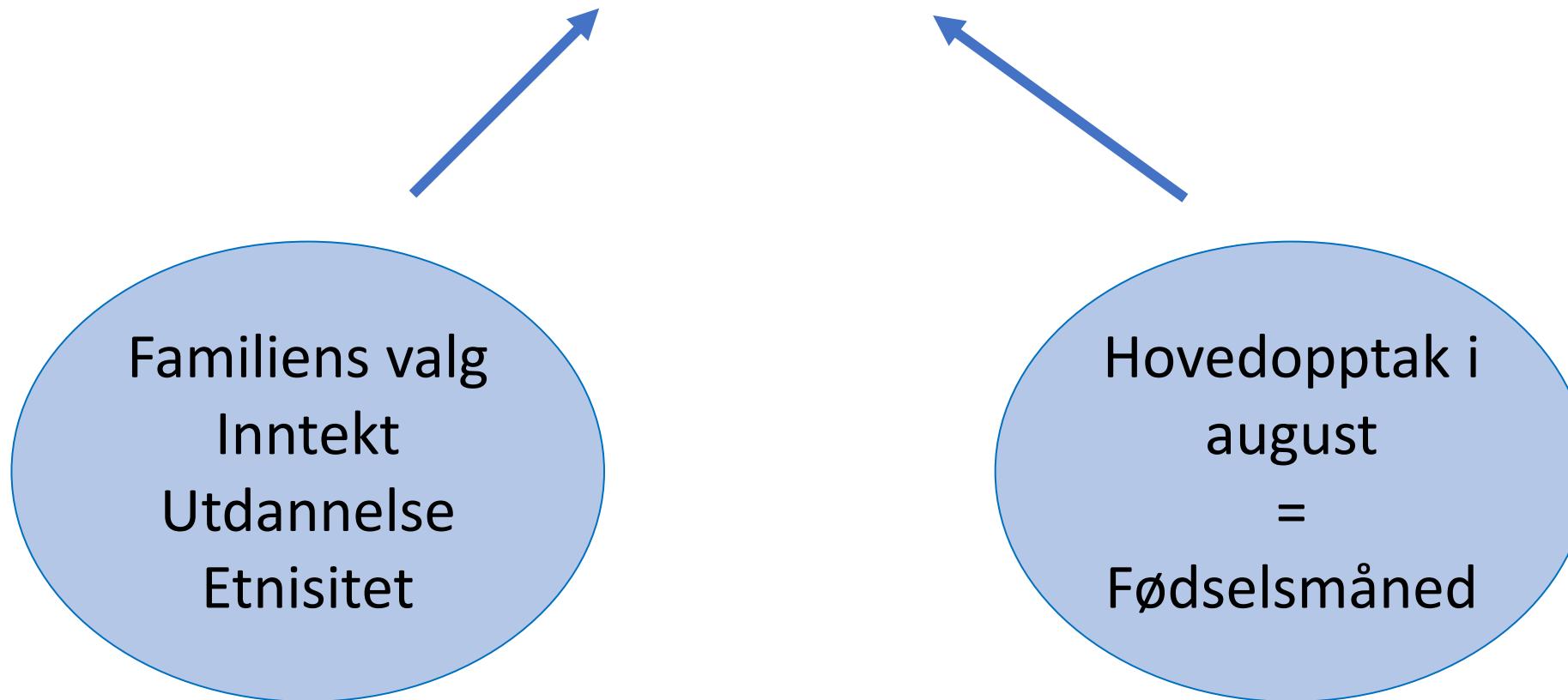
Age of Entry Into Early Childhood Education and Care as a Predictor of Aggression: Faint and Fading Associations for Young Norwegian Children

**Eric Dearing^{1,2}, Henrik Daae Zachrisson^{2,3}, and
Ane Nærde²**

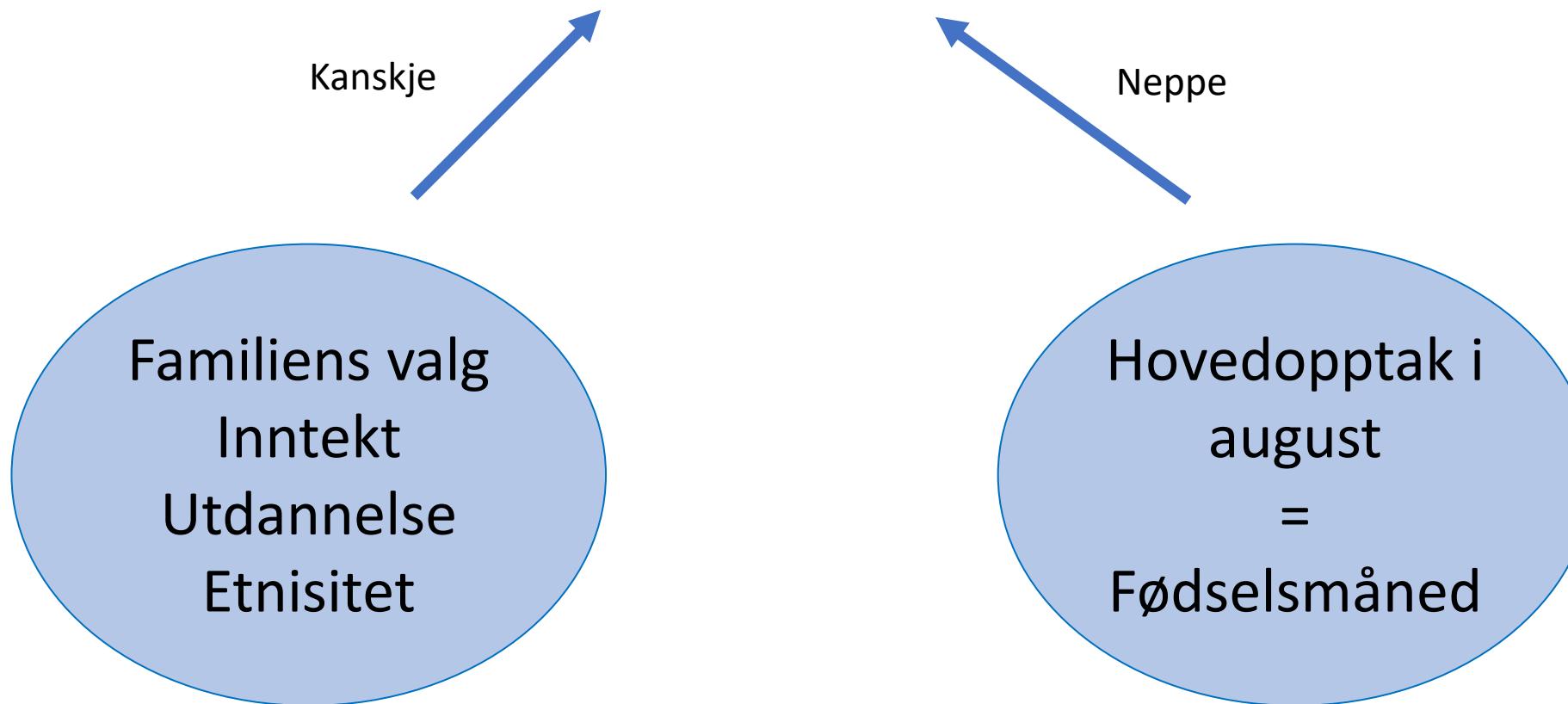
¹Department of Counseling, Developmental, and Educational Psychology, Boston College; ²Norwegian Center for Child Behavioral Development, University of Oslo; and ³Center for Educational Measurement, Faculty of Educational Sciences, University of Oslo

Psychological Science
2015, Vol. 26(10) 1595–1607
© The Author(s) 2015
Reprints and permissions:
sagepub.com/journalsPermissions.nav
DOI: 10.1177/0956797615595011
pss.sagepub.com

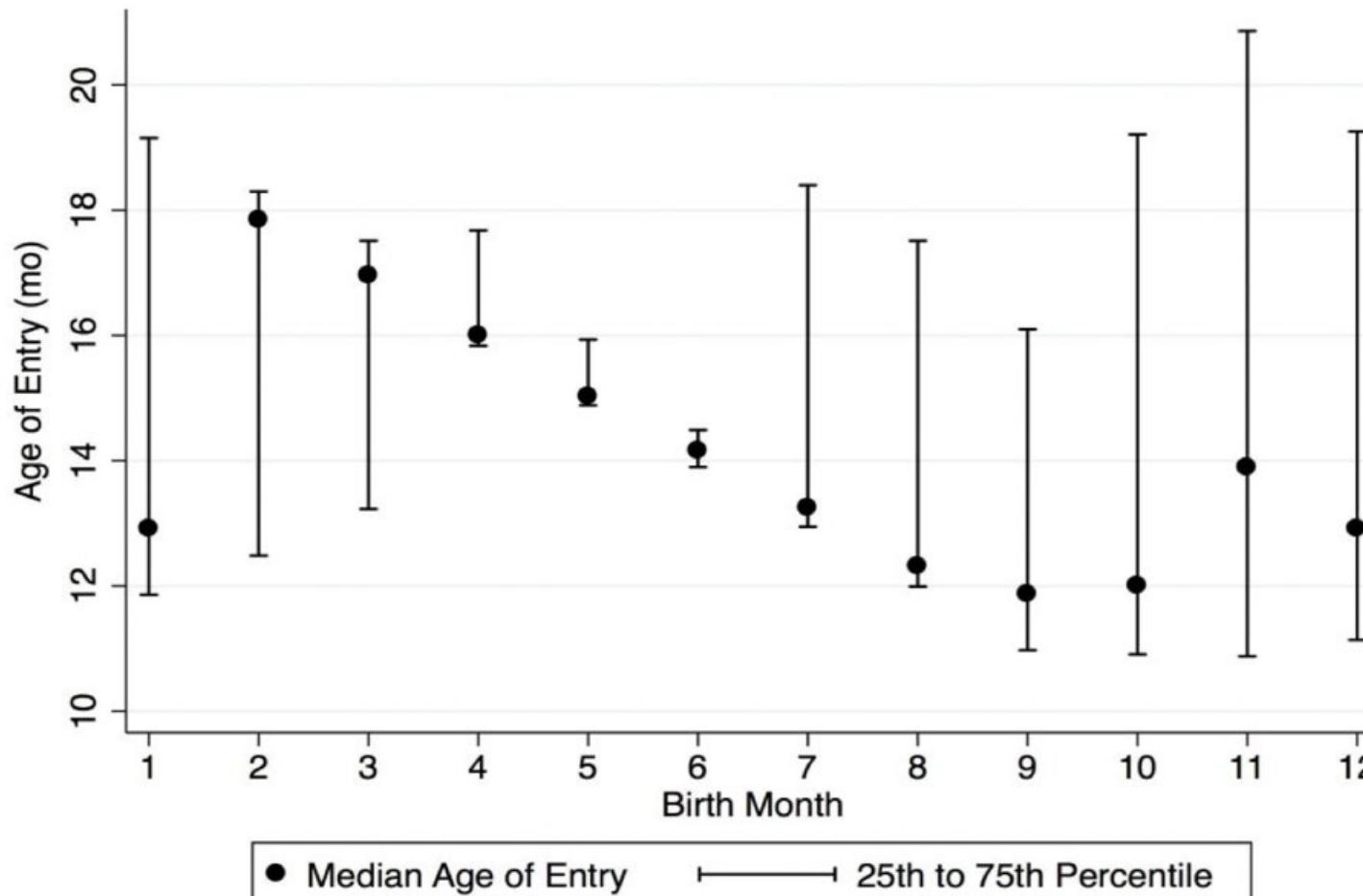

Hva bestemmer alder ved barnehagestart i Norge?



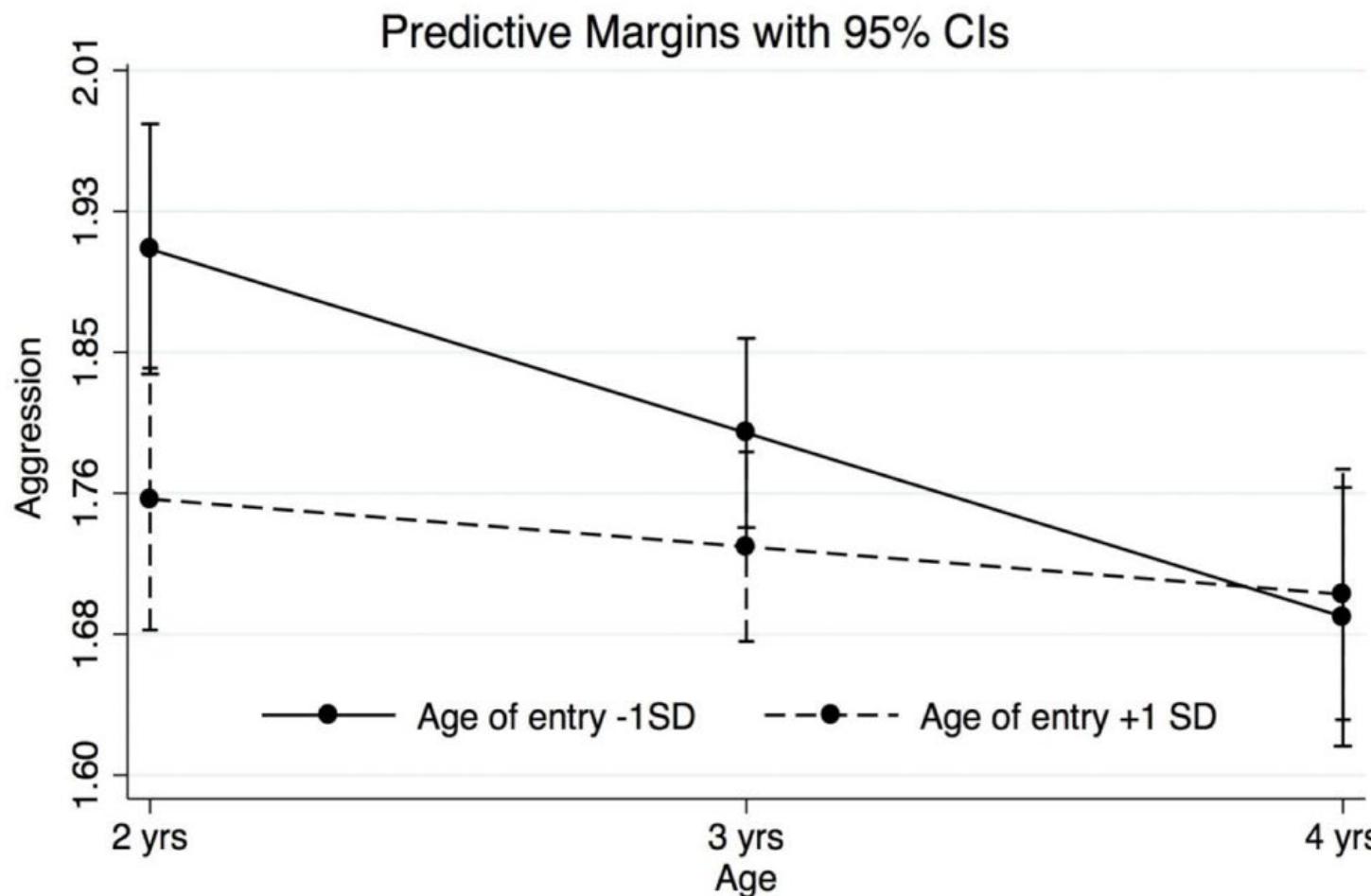
Hva bestemmer aggressjon hos barn?



Alder ved start og fødselsmåned



Alder ved start og aggressjon



care2 make a difference

care2 home take action > causes & news healthy living community ecards butterfly reward

CAUSES & NEWS HOME ANIMALS WOMEN POLITICS FOOD LGBT GLOBAL DEVELOPMENT more topics

THE women's rights CAUSE { 524,755 people care about women's rights }

Top 5 Lines from Barack Obama's Second Inaugural Address (319) Enough with the Abortion Myths: Here are the Facts (123) How Can We Raise Boys in a World Where Steubenville Exists? (84) 5 States Most Hostile To Abortion Rights (68)

Breaking News: Daycare Will Not Turn Your Child Into a Psychopath

by Kristina Chew | January 23, 2013 | 10:00 am

Like 11 people like this. Sign Up to see what your friends like.



SHARE 0 TWEET 6 PIN IT 0 SHARE 1 COMMENT 29 SEND AN EMAIL

get CAUSES in your inbox enter your email address sign up

Children who have attended daycare are not more likely to have behavior problems than those who have not, says a new study of some 75,000 children in Norway. The study (in the journal *Child Development*) contradicts earlier U.S. research that found a correlation between the time a child spends in

BREAKING STORIES

Finally! Pentagon Will Lift Women In Combat Ban Blind Dog Walks into Traffic: Inspiring Photos by Rescuers

ADS KEEP CARE2 FREE ▶

most popular 1 of 3

Family Fleeing Drug Warzone Saves Chihuahua With Boundless Love

Top 5 Lines from Barack Obama's Second Inaugural Address

Fracking Movie Fights for Justice On and Offscreen

Hva vet vi om innholdet?

- Hva er de «aktive» ingrediensene i barnehage?
- Hva kan vi gjøre for at det skal bli enda bedre?

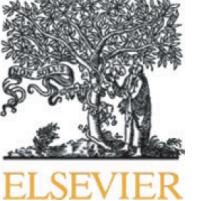
Barnehagen som forebyggingsarena - tidlig innsats mot atferdsvansker

Journal of School Psychology 53 (2015) 243–263

Contents lists available at ScienceDirect

Journal of School Psychology

journal homepage: www.elsevier.com/locate/jschpsyc



Maximizing the potential of early childhood education to prevent externalizing behavior problems: A meta-analysis

Holly S. Schindler ^{a,1}, Janya Kholoptseva ^b, Soojin S. Oh ^b, Hirokazu Yoshikawa ^c, Greg J. Duncan ^d, Katherine A. Magnuson ^e, Jack P. Shonkoff ^b

^a University of Washington, College of Education, Miller Hall, Box 353600, Seattle, WA 98195, USA
^b Harvard University, USA
^c New York University, USA
^d University of California, Irvine, USA
^e University of Wisconsin-Madison, USA



3 nivåer

- 1. «Tiltak som ikke har et spesielt fokus på sosial og emosjonell utvikling».
 - Skolefokus eller frilek
- 2. «Tiltak med tydelig og bredt fokus på sosial og emosjonell utvikling».
 - Generell vekt på sosial og emosjonell utvikling (rammeplanen)
- 3. «Tiltak med klart og intensivt fokus på sosial og emosjonell utvikling».
 - Tilleggsprogrammer (sosial ferdighetstrening eller atferdshåndtering)

- Sosial ferdighetstrening forebygger
 - «Småsteg», «Være sammen», «Du-og-jeg-og vi to», «PALS»
 - Men: nesten ikke evaluert i Norge
- Håndtering av atferdsvansker gjør det ikke (ifølge artikkelen)
 - «TIBIR» (ikke allmenforebygging, men for utsatte barn)

ORIGINAL PAPER

The Incredible Years Teacher Classroom Management Programme in Kindergartens: Effects of a Universal Preventive Effort

Sturla Fossum  ¹ · Bjørn Helge Handegård ¹ · May Britt Drugli ^{2,3}

- «De utrolige årene»
- Stor RCT
- Bedrer psykososial fungering for alle, men ikke dem med mest problemer

Effekter av innholdet i barnehager

- **Barnehageforsøk med lesing og språk** (Rogde, Lervåg & Melby-Lervåg 2016, Hofslundsengen, Hagtvæt & Gustafsson 2016, Hagen, Melby-Lervåg & Lervåg 2017, Grøver, Rydland, Gustafsson & Snow 2020, Hulme, Snowling, West, Lervåg & Melby-Lervåg 2020)
 - Positive effekter av tiltak rettet mot alle
 - Positive effekter for tiltak rettet mot barn med innvandrerbakgrunn eller barn med språkutfordringer
 - Særlig tiltak med høy kvalitet har effekt
- **Barnehageforsøk med lekbasert læring** (Agderprosjektet; Rege et al 2019)
 - Positive resultater i matematikk, språk og selvregulering
 - Særlig i barnehagene som i utgangspunktet hadde lavest læringsbidrag

Innholdet i barnehagen har betydning for barnas videre utvikling

Prosesskvalitet i Norge

- Ingen sammenheng...
- ...med kognitive ferdigheter ved 3 år
 - Verbale eller non-verbale
 - Heller ikke for lav SES

Is cognitive development at three years of age associated with ECEC quality in Norway?

Erik Eliassen, Henrik Daae Zachrisson & Edward Melhuish

European Early Childhood Education Research Journal

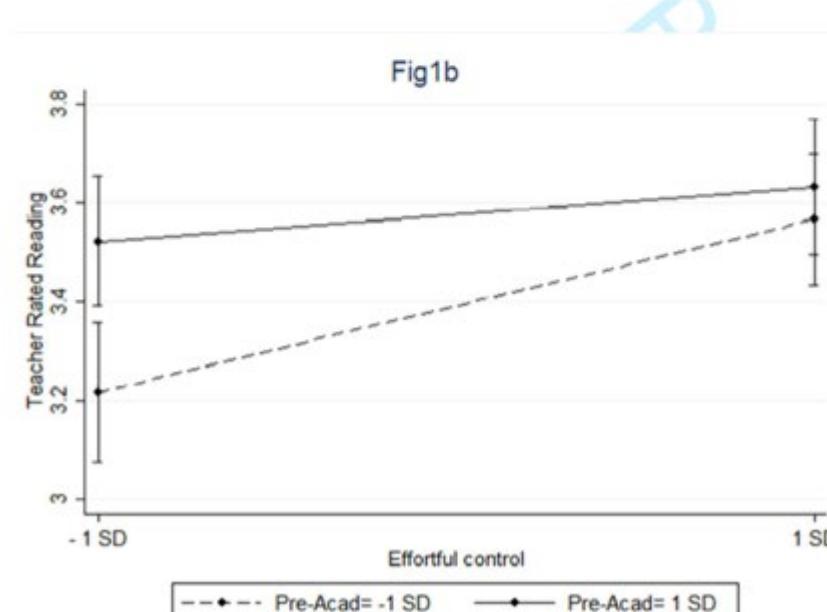
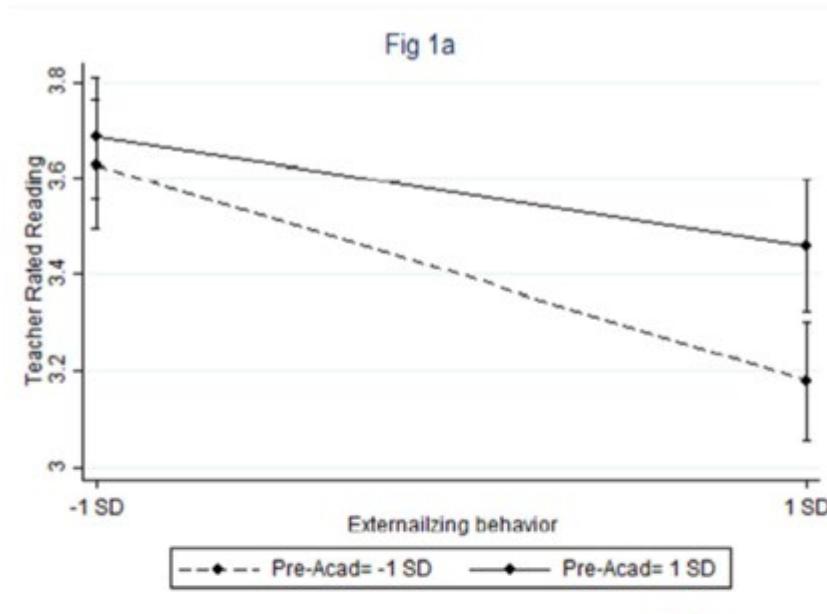
Førskolegrupper

- Siste år før skolestart
 - (Typisk) 2 timer per uke
 - Fokus på skoleaktiviteter...
 - ...gir bedre lesing i 1.-2. klasse...
 - ...for barn med utagering og svak selvregulering

Can Pre-Academic Activities in Norway's Early Childhood Education and Care Program Boost Later Academic Achievements in Preschoolers at Risk?

Imac Maria Zambrana, Terje Ogden & Henrik Daae Zachrisson

Scandinavian Journal of Educational Research



Hva mer vet vi om barnehager?

- **Store forskjeller mellom barnehager** (Drange & Telle 2020, Rege, Solli, Størksen & Votruba 2018)
 - Høy grad av segregering
 - Foreldre med samme bakgrunn søker seg til samme barnehager og private barnehager kan selv velge hvem som skal gå der
 - Store forskjeller i barnehagens evne til å bidra positivt til barns utfall
- **Kvalitet er sannsynligvis viktig** (van Huizen & Plantenga 2018, Drange & Rønning 2020, Eliassen, Zachrisson & Melhuish 2017, Bjørnestad & Os 2018)
 - Kvalitet har noe å si
 - Norske barnehager gjør det middelmådig på kvalitetsindikatorer
 - De fleste målbare kjennetegn på barnehagekvalitet predikerer ikke barns utfall

Barnehage oppsummert:

- Fremmer språk og læring--kort sikt
- Bedrer muligheter på lang sikt
 - Størst effekt for dem som har minst
- Neppe risiko for afterdsvansker
 - ”tidlig start” og full dag
- Forebyggingsarena
 - Programmer for sosial kompetanse og mot atferdsvansker

Hva med skolen?

Ressurbruk / Tiltak

- Tidlig innsats?
- Flere lærere?
- Mindre klasser?
- Bedre lærere?
- Bedre skolefasiliteter?

Institusjoner

- Endre lærerplaner?
- Organisering av undervisning?
- Størrelse på skolen?
- Størrelse på kommunen/fylkeskommunen?
- Opptakssystem til VGS og høyere utdanning?

Hva vet vi om skoler? Mye mindre...

- Vi vet at skole er viktig men...
- ...mangler ofte nødvendig variasjon for å si mye om effekter av ressurser/tiltak/organisering
 - Nesten alle går på offentlige skoler som følger samme lovgivning og læreplan
 - Få eksperimenter med nok deltakere
- ... og det er databegrensninger
 - Mangler kobling mellom elev og lærer
 - Nasjonale prøver bare tilgjengelig fra 2007
 - Kartleggingsprøver ikke en del av enkelt tilgjengelige utdanningsdata

Effekter av skole / skoletiltak - eksempler

- **Senke alder for skolestart**, Reform 97 (Drange, Havnes, Sandsør 2016)
 - Lekbasert skole for 6-åringar («obligatorisk barnehage»)
 - Effekten på de som ellers ikke ville gått i barnehage
 - Ingen effekt på barnas ungdomsskolekarakterer
- **Reduksjon i klassestørrelse** (Iversen & Bonesrønning 2013, Falch, Sandsør & Strøm 2017, Leuven, Oosterbeek & Rønning 2008, Leuven & Løkken 2020)
 - Ingen effekt på skolekarakterer eller andre langtidsutfall
 - Kan allikevel være effekter for yngre barn fra lavtutdannede familier
- **Flere lærere + tiltak** (Bonesrønning et al 2018, Solheim, Rege & McTigue 2017)
 - 1+1 prosjektet – smågruppeundervisning i matematikk
 - Two teachers – leseopplæring

Generelt om skole/utdanning:

- Skole/utdanning er veldig viktig og påvirker det meste senere i livet
- Tidlige resultater predikterer senere resultater (sterk korrelasjon)
- Alternativet – å ikke være på skolen – gir tapt læring (covid!)
- Læreren er veldig viktig
- Skoleleder / organisering kan være veldig viktig

- Klassestørrelse/lærertetthet?
- Medelevseffekter?
- Spesialundervisning (plassering)?
- Nivådeling?
- Tracking?
- Inntakssystemer?